

Marshall Planı Filmleri

Sandra Schulberg, Zafer Toprak

Mithat Alam Film Merkezi 17, 18, 19 Kasım tarihlerinde II. Dünya Savaşı'nın ertesinde Avrupa'da savaşın etkilerini silmek için uygulanan ve Marshall Planı olarak bilinen program çerçevesinde çeşitli Avrupa ülkelerinde yapılmış kısa filmler ve belgesellerden oluşan bir seçki sundu. ABD İstanbul Başkonsolosluğu'nun katkılarıyla gerçekleşen ve küratörlüğünü Sandra Schulberg'in yaptığı ve üç gün süren program boyunca 17 tane kısa film gösterildi. 19 Kasım Çarşamba günü moderatörlüğünü B. Ü. Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Zafer Toprak'ın yaptığı söyleşide Marshall Planı'nın Avrupa ve Türkiye bağlamında nerede durduğu hem filmografi açısından, hem de tarihsel açıdan ele alındı.

Zafer Toprak: Marshall Planı 1948 ve 1952 yılları arasında gerçekleştirilmiştir ve Amerika'nın gayri safi milli hâsılasının yüzde ikisini kapsayacak kadar büyük oranda bir plandır. Amerika'dan Avrupa'ya neden bu büyüklükte bir yardım paketinin geldiğini Sandra Shulberg'le tartışacağız. Bunun en büyük nedeni Amerika'nın savaştan galip çıkan tek ülke olması, Avrupa'nın çöküntü geçirmesi ve bu çöküntünün de siyasal gelişmelere gebe olmasıdır. Bildiğiniz gibi Churchill savaşı kazandı ama seçimlerde kaybetti. Avrupa'da sola doğru önemli bir kayış vardı. Öbür taraftan Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'da yürüttüğü yayılmacı politikası bir ölçüde bizim kapitalizm dediğimiz olguya bir tehdit oluşturuyordu. Dolayısıyla Marshall Planı da bunu önlemeye yönelik bir girişimdi. Bi-

ze bu filmlerin hikâyelerini anlatabilir misiniz? Neden böyle bir projeyi gerçekleştirme ihtiyacı hissettiler?

Sandra Schulberg: Programın nasıl yürütüldüğüne dair çalışmalarım hala sürüyor. Elimizde, Marshall Planı filmlerine dair yazılmış çok az döküman var. Filmlere dair bilgi sahibi olan birkaç insan var ama filmler 60 senedir bir yerlerde saklanmış ve Amerika'da gösterimleri yasaklanmıştı. Amerika'da bu filmleri gören kimse yoktu. İlk toplu gösterimi 2004'te ben gerçekleştirdim.

Zafer Toprak: Filmlerin neden yasaklandığını tam olarak bilmiyoruz. Neden yasaklıydılar?

Sandra Schulberg: 1948'te Amerikalıları her türlü propagandanadan korumak amacıyla yürürlüğe geçirilen Smith-Mundt Yasası kapsamı dahilinde yasaklandılar. Arkasında yatan fikir ise hükümet destekli her türlü bilginin ya da propagandanın Amerikalılardan uzak tutulmasıydı. Tek istisna İkinci Dünya Savaşı sırasındaydı; Nazilere karşı neden savaşa girmemiz gerektiğini anlatan bir dizi film yapılmıştı. Yani biz de savaş sırasında hükümet destekli filmler yaptık. Ama genel olarak Amerikan anlayışı, devletin film üretiminde hiçbir etkisinin olmamasıdır. 1970'lere kadar Amerika'da devlet televizyonu diye bir şey yoktu. Ama Avrupa'ya baktığınızda neredeyse bütün televizyon yayını devlet sermayesiydi. Bizdeki devlet sermayeli kanallar, kültür kanalları, çok geç bir tarihte kurulmuştur.

Bu filmler Amerika tarafından finanse edildi. Filmler o dönemde neden propaganda olarak görüldü?

Sandra Schulberg: Marshall Planı Filmleri Avrupa'da, Avrupalılar tarafından ve Avrupalılar için yapıldı. Bu filmler, Avrupa'nın toparlanma programı Marshall Planı başlığı altında yapıldığı için yasanın yetki alanına giriyordu. Bu yasa, filmler çekilmeden önce yürürlükteydi; yani özellikle bu filmler için çıkmış bir yasa değil. Genel olarak yabancı hükümet sermayesiyle ve yabancı izleyici kitleleri için yapılmış her şey bu yasanın sınırları içine giriyordu. Filmlerin finansmanını Avrupa hükümetleri karşıladı, Amerikan hükümeti değil. Ama yine de Marshall Planı'nın

diplomatik şemasında yer aldıkları için propaganda olarak görüldüler. Bana göre, çekilmiş olan yaklaşık 300 filmin yalnızca çok küçük bir kısmı sert propaganda niteliğinde. Ama hepsi, öyle ya da böyle -görsel eğitim ya da traktörün nasıl kullanıldığını anlatan teknik filmlerin dışında- propaganda olarak görülebilir. Çünkü hepsi temelinde akıl çelme-ye dayalı filmler. Toplumsal değişimi konu alan, Avrupa hakkında yeni bir bakış açısı kazandırmaya ve Avrupalının birbirine bakışını değiştirmeye yönelik bütün bu filmlere propaganda da diyebilirsiniz. Ama tertip edip tekrar bakarsınız minidrama, docudrama ya da belgesel de diyebilirsiniz. Filmlerin bazılarında profesyonel sanatçılar rol alırken bazı- larında da ideoloji ve propaganda ağır basıyor.

Şimdiye kadar izlediğimiz filmlerden benim kafamda iki şablon oluştu; İlki, *Yusuf ve Sabanı*'nda¹ (1951) ol- duğu gibi modernite ile ilgili olanlar, ikincisi ise yara- tılmak istenen uyumlu bir Avrupa toplumuna dair olan- lar. Bunları da propaganda olarak mı görüyorsunuz?

Sandra Schulberg: Bugün gördüğümüz filmler² dışın- da, propaganda kelimesinden uzak durmayı yeğliyo- rum. Çünkü propaganda kelime olarak Latince'den gelme- sine ve anlamı "bilgi yayma" olmasına rağmen bugün kul- landığımız şekliyle negatif bir nitelik taşıyor. Kelimeyi dü- şündüğümüz zaman sanki birisi kafamıza bilgiyi vuruyor- muş gibi bir his veriyor.

Zafer Toprak: Kelimeyi artık o anlamda kullanmıyoruz. Bugün insanların seçtiği politikacılar konuşma yapı- yor. Propaganda demokratik rejimlerden ziyade otokratik rejimlere özgü bir kavram.

¹ Program kapsamında gösterilen Türkiye için hazırlanmış olan bir Marshall Planı filmi.

² Gösterilen filmler: *Aquila* (İtalya, 1950), *Do Not Disturb!* (Almanya, 1950), *The Smiths & The Robinsons* (1952)

Sandra Schulberg: O yüzden bu kelime bu kadar ilginç, tehlikeli ve kışkırtıcı. Otokratik rejimlerle ya da diktatörlüklerle propaganda arasında kurmuş olduğunuz bağ hoşuma gitti. Ama kendimizi de kandırmayalım. Şimdi bir filme baktığınızda, filmin size vermek istediği bir mesajı olduğunu görürsünüz ve isterseniz ona da propaganda diyebilirsiniz. Ama bu filmler belirli bir amaç için yapılmış filmler. Kimisinin mesajı gayet açıktır, kimisi bilgi verme amaçlıdır. Ama *The Story of Koula* (Yunanistan, 1951) gibi filmlerde, gördüğünüz tarzda bir bilgi aktarımı olsa bile hikâye öyle bir şekilde anlatılıyor ki sizin filmdeki genç çocukla empati kurmanızı sağlıyor ve her iyi filmde olduğu gibi sizi içine çekmeye çalışıyor. Empati kuracağınız bir ana karakter yoluyla gerçekleştirilen bu anlatım tekniğiyle sizden kendinizi o kişinin yerine koymanız isteniyor, film sizi içine çekiyor, büyüleyip savunmanızın arkasından doluyor. İşte bu akıl çelme tekniğidir. Bence bütün bu filmler akıl çelme filmleri olarak değerlendirilmelidir. Propaganda kelimesini ise gerçekten politik ideoloji içeren filmler için saklıyorum.

Zafer Toprak: Bugün göreceğimiz filmlerdeki ikna yönteminin, insanlara dikte edilen fikirlerin betimleniş tarzı ve gücü gerçekten farklı.

Sandra Schulberg: Sanırım bu doğru. Ama *Without Fear*'i (1951) gördükten sonra fikriniz değişebilir.

Zafer Toprak: Dün izlediğimiz ilk film³ en radikal olanıydı. Küreselleşme üzerinedi. İkinci Dünya Savaşı yolunda gerçekleşen büyük bir adımdı ve bazı ekonomi modellerini eleştiriyordu; korumacılığa karşı serbest ticaret. Ama propaganda mıydı orası ayrı konu.

Sandra Schulberg: *The Shoemaker and the Hatter* (1950); şapkalarını yüksek fiyata satmak isteyen bir şapkacı hakkında tatlı bir çizgi film. Bunun için de hükümetin diğer ülkelerden gelen şapkalara yüksek vergi uygu-

³ The Shoemaker and the Hatter (1950)

lamasını istiyor. Ayakkabıcı ise savaştan sonra herkesin ayakkabıya ihtiyacı olduğunu düşünüyor ve sadece kendi ülkesi Almanya'da değil, diğer ülkelerde de ayakkabılarını satabilmek için yüksek vergi istemiyor. Sizin de söylediğiniz gibi korumacılık ve serbest ticaret konusu bugün de hala tartışılmaya devam ediyor. Film iki tarafın da görüşünü sunuyor. Ama şapkacı daha negatif tasvir edilirken ayakkabıcı herkesin ayakkabı sahibi olmasını isteyen bir demokrat gibi tasvir ediliyor. Yani, filmin kesinlikle bir bakış açısı var. Mesajını ustalıkla ve çekici bir şekilde ama yine de gayet açık bir şekilde veriyor. İzlediğiniz zaman "Tabii, serbest ticaret doğru cevap." diyorsunuz. Eğer şapkacı daha sempatik tasvir edilseydi bu sefer de her şapkanın el ile yapıldığını, uzun bir uğraş ve beceri gerektirdiğini dolayısıyla şapkacının daha yüksek fiyatlar talep etmesi gerektiğini düşüncektiniz. Tabii ki şapkacının korumacı davranması gerektiği çünkü ürettiği şapkaların Fransa ya da İsviçre'de üretilenlerden çok farklı olduğu bu yüzden de Hollanda'da üretilen şapkaların korunması gerektiği argümanını da savunabilirdiniz. Fakat film böyle bir ikili görüş belirtmiyor. Onun belirttiği serbest ticaretin lehinde bir görüş.

Zafer Toprak: Marshall Planı Filmleri arasında Soğuk Savaş konusunu işleyen film var mı? Bunların propagandacı bir bakış açısı olabilir.

Sandra Schulberg: Evet var. Stalinist yayılcı politikalar karşısında Avrupa'nın demokrasi bilincini korumak için, film yapımcıları bu konuyu ele alan filmler çektiler.

Zafer Toprak: Sovyetler Birliği de Marshall Planı'nı ülkelere davet ettiler ama bu davetleri geri çevrildi.

Sandra Schulberg: Hayır, davetleri geri çevrilmedi. Düzenlenen konferansa geldiler ama birkaç gün sonra fark ettiler ki bütün uluslar ekonomiye dair elde edilen bilgilerini diğerleriyle paylaşmak zorunda. O zaman bunun mümkün olmadığını, çünkü bunun bağımsızlığın istilasına ve ihlali olduğunu belirttiler.

Zafer Toprak: İdeolojik kaygılar yok muydu?

Sandra Schulberg: Görünen o ki, bazıları bu yardım fikriyle ilgileniyorlardı. Unutmayın ki en büyük yıkıntıyı Sovyetler Birliği yaşadı. 20 milyon insan öldü. Dolayısıyla bu yardım fikri gerçekten ilgilerini çekiyordu. Aslında insanların Sovyetler Birliğine sırt çevirmesinin nedenlerinden birisi de Sovyetler Birliği'nin savaş tazminatını Doğu Almanlardan çıkarmak istemesiydi. Ablukanın ve müttefiklerle (İngiltere, Amerika ve Fransa) fikir çatışmasına girmesinin nedeni Almanya'nın savaş tazminatı olarak ne kadar ödemesi gerektiği konusunda anlaşamamalarıydı. Rusya, en çok sıkıntıyı kendisi çektiği için, en büyük tazminatın kendisine ödenmesi gerektiğini düşünüyordu. Berlin duvarı çekildikten sonra ise Rusya, Doğu Almanya'dan koparabildiğini aldı. Bütün fabrikalar, trenler, yiyecek her şey... Tabii müttefikler diğer Doğu Bloğu ülkelerinden de alabildiklerini aldılar. Öte yandan neden böyle yaptıklarını anlayabilirsiniz. Benim bu konuya dair küçük bir sorunum var. Ruslar en başta Nazilerle müttefiktiler, daha sonra fikir değiştirdiler. Ama savaş sırasında çok insan kaybettiler.

Zafer Toprak: Soğuk Savaş Marshall Planı'ndan çok önce ortaya çıktı. Truman Doktrini, Soğuk Savaş'ın bir parçasıydı.

Sandra Schulberg: Ama bütün bunlar 1947- 48'de, hemen hemen aynı zamanlarda gerçekleşiyor. Tabii ben Soğuk Savaş uzmanı değilim.

Zafer Toprak: Sovyetler Birliği politik ve ideolojik sebeplerden dolayı Marshall Planı'ndan uzak durmayı tercih etti. Çünkü bu planı, ekonomik yönünden çok kapitalizmin kurtarılması olarak görüyorlardı.

Sandra Schulberg: Bu "kapitalizmin kurtarılması" lafını duyduğum zaman aklıma başka başka şeyler üşüyor. Sanırım bunları Marshall Planı filmlerinde de görüyoruz. Bunlar çoğunlukla devletçi ekonomistlerdi. Tabii Will Clayton gibi devlet müşaviri, Amerikalı ekonomistler

de vardı. Marshall Planı devam ettikçe ve OEEC (Organization for Economic Cooperating) işlevini sürdürdükçe diğer başka önemli ekonomistler de Avrupa hükümetlerini liberal ekonomiye geçmeleri için ikna etmeye çalışıyorlardı. Ben iki tarafın ekonomistleriyle de konuştum. Amerikalılar, tek yapabildiklerinin iknaya çalışmak olduğunu, Avrupalılar da Amerikalıların ne var ne yok söylediğini ama kendileri kabul etmek istemedikleri zaman da etmediklerini söylediler. İzlanda bu açıdan iyi bir örnek. Oranın baş ekonomistiyle röportaj yaptım. Amerikalıların İzlanda'yı liberal ekonomiye çevirmek istediğini ama buna rağmen İzlanda'da ekonomi ve icraatlar üzerindeki devlet kontrolünün 60'lara kadar sürdüğünü belirtti. Birçok Avrupa ülkesinde durum böyleydi. Marshall Planı ekonomistlerinin başarı kazandığı bir konu serbest ticaretti ama o da her zaman değil. Bunun sonuçlarını bugün de görebilirsiniz. Avrupa'daki sosyal devlet modeli Amerika'dakinden çok farklı.

Zafer Toprak: Türkiye'de durum böyle değil. O günlerde ekonomi, kredi mekanizmaları, sektörel tercihler vasıtasıyla statükocu modelden kapitalist modele hızlı bir şekilde değişti. Türkiye kendisini Marshall Plan'a uydurmak zorundaydı.

Sandra Schulberg: Burada durum böyle olabilir ama İzlanda'da tam tersiydi.

Zafer Toprak: Marshall Planı uygulanmasaydı, birçok Avrupa ülkesi bugün gördüğümüz politikalar yerine, ortanın daha solu politikalara sahip olurdu. Çünkü İkinci Dünya Savaşı'nın ardından komünist partiler Avrupa'nın farklı yerlerinde gayet güçlü durumdaydı.

Sandra Schulberg: İtalyan Marshall Planı filmlerinin bazıları bu sorular hakkında. Özellikle işçi sendikaları konusu. Çünkü komünistler 1948 seçimlerinden çok güçlü bir şekilde çıktılar ve neredeyse İtalya'nın tamamını kontrol altına aldılar. Üç milyon işçi komünist, sol işçi sendikalarına üyeyken yaklaşık bir milyon işçi de sosyal

demokratların kurduğu demokratik işçi sendikalarına üyeydi.

Zafer Toprak: Türkiye’de ise böyle bir durum söz konusu değildi; çünkü bütün Marksist işçi sendikalarını yasakladılar ve onun yerine 1947’de alternatiflerini kurdular. Bunun sebebi hem Soğuk Savaş, hem de Sovyet Rusya’nın toprak talebiydi. Ama aynı zamanda Türkiye’de işçi sendikallığı konusunda önemli değışiklikler yapıldı. İnsanlar Amerika’ya yollandı. Orada eğitildiler ve geri gelip işçi sendikaları kurdular. Savaş sonrasında ise durum böyle değildi. Türkçe yazınına bakarsınız, 1946 radikal, marksist işçi sendikacılığının aynı yılın sonralarına doğru yasaklandığını görürsünüz. Hemen sonrasında ise daha yumuşak bir işçi sendikacılığı geldi; sizin de dediğiniz gibi demokratik işçi sendikacılığı. Bu yüzden Türkiye biraz daha farklı.

Sandra Schulberg: Evet, farklı. Söylediğimize göre Komünist Parti yasaklandı Türkiye’de.

Zafer Toprak: Evet ve sosyalist partiler de yasaklandı.

Sandra Schulberg: Fransa’da ve İtalya’da durum böyle değildi.

Zafer Toprak: Ama onların arkasında büyük destek vardı. Onları yasaklamak imkânsızdı.

Sandra Schulberg: Kesinlikle. Marshall Planı Filmleriyile ilgili bana ilginç gelen şeylerden birisi ise şu; İtalya’da çekilen *The Struggle For Men’s Minds*’da (1952) filmnin yapımcısının “Biz kazanmıyoruz, komünist söylevler daha çekici geliyor.” demesiydi. Yani, İtalya’da komünistlerin daha güçlü olduğunu bu şekilde bir kabul etme söz konusuydu filmde. İtalya’da büyük propaganda savaşları vardı. Propaganda savaş derken, poster savaşları demek istiyorum. Marshall posterleri komünist posterlerinin yerini alırdı, sonrasında da onlar yırtılıp atılır, yerlerine komünist posterler asılırdı. Ayrıca sloganlar da savaş konusuydu. Mesela “Paca e liberta” yani “Barış ve Özgürlük”, iki taraf da sloganın kendilerine ait olduğunu iddia ederdi. Tıpkı Amerika’da Cumhuriyetçilerin bayrağın kendilerine

ait olduğunu söylemesi, Demokratların da geri alma gayreti gibi. Daha sonra da bayrak rozetlerini kim takacak kavgası yapılır. Bu yaklaşım asla yok olmuyor. Bu kavgalar hep tanıdık geliyor insana. 2004'te Berlinde Marshall Planı retrospektifi yaptık. Büyük bir başarı yakaladı ve insanlar da, yayın organları da daha fazlasını talep ettiler. O yüzden film festivalinin yöneticisi Dieter Kosslick iki sene daha Marshall Planı Filmleri göstermemizi istedi. İçlerinde çok güzel Marshall Planı Filmler var ama hepsi de şahane filmler değildi ki. O zaman meslektaşım Rainer Rother Alman Tarih Müzesi'nin yöneticisiydi, beraber DEFA film stüdyolarından çıkma ve Almanya'da çekilmiş on beş tane Anti-Marshall Planı Filmi, on beş tane de Marshall Planı Filmi göstermeye karar verdik. İşin komik yanı, bu Anti-Marshall Filmleri de tıpkı Marshall Filmlerine benziyordu. Bu da bana, bütün dünya'da, özellikle savaştan sonra, insanların aynı şeyi istediğini gösterdi. Herkes iş sahibi olmak, içinde yaşanacak düzgün bir ev, yeterli yiyecek, çocuklarının eğitimini karşılayacak para istiyordu. Komünistler, sosyal demokratlar, hristiyan demokratlar, sosyalistler; hepsi aynı şeyleri teklif ediyorlardı ve bu bir çeşit yarışa dönüştü. Bazıları, Batı demokrasisinin verebildiklerinin, komünistlerin sadece sözünü verebildikleri şeyler olduğunu yazıyordu. Yani en nihayetinde iş neyin verilebildiğine bakıyordu. Marshall Planı boyunca elle tutulur şeyler verildi. Avrupalılar bu somut şeylerin geldiğini gördü ama Rusya konunun içini boşaltıyordu. Poster savaşları, filmler bir kenara konup da bakıldığında Marshall Planı yardımı gerçeği görülüyordu; Avrupa tarafı, Avrupa yatırımları, ticaret, yani işe yaradı. İnsanlar hayat standartlarının yükseldiğini gördü.

Zafer Toprak: Geçen sene Sovyet Rusya tarafından, Sovyetler Birliği'nin erken dönemlerinden 1970'lere kadar yapılmış Anti-Marshall Filmleri belgesel gösterimi düzenledik. Animasyon filmler de vardı içlerinde.

Sandra Schulberg: Nefes kesici filmler. Bu çok ilginç bir durum, bir nevi sosyal bir deney. Bir tarafta tutarlı görebileceğiniz bir takım mesajlar var ve öte yanda da sos-

yal mesajlar var. Çok azımız bunları yan yana görmeyi şansına erişti. Bundan dolayı farklı tür filmler aynı zamanlarda yapıldı. Bu konuların silinip gittiğini zannetmiyorum. Tabii 1989'dan sonra bazıları, ideolojilerin sonunun geldiğinden falan bahsetti ama ben umuyorum ki Obama Dünya'ya barış ve özgürlük getirecek. Bu biraz eksi sloganlara dönmek gibi oldu ama o kadar da basit değil. Bugün bu filmleri göstermemin bir nedeni Avrupa'nın toparlanma programı ve Amerika ile Avrupa'nın on yedi ülkesi arasındaki ortaklıkta insana ilham veren bazı yönlerin var olması. Çünkü bugün demokratikleştirme adına Amerika'nın Irak'ta yaptıkları üzerine konuşacak çok şey var. Yani bu konular hala bizimle birlikte. Marshall Planı Filmleriyle ilgili konuşmak istediğim başka bir husus da bu filmlerin o deneyimleri yaşayan Avrupalılar tarafından yapılmış olması, 3.000 kilometre uzaktaki Amerikalı politikacılar tarafından değil. Eğer bir ülkenin insanına sosyal ve politik kararlar açısından değişime yönelmesi için ilham vermek istiyorsanız, o filmler o ülkenin insanları tarafından yapılmalı. Bugün hayatta kalan Marshall Planı Film yapımcılarıyla yaptığım konuşmalardan aklımda kalan şey ise bu insanların çoğunun solcu olması. Ama bu insanlar Marshall Planı'na inanmışlar ve artistik bir bütünlük içinde, kendi politik düşüncelerini ihlal etmeden bu filmleri çekmenin bir yolunu bulmuşlar.

Zafer Toprak: Marshall Planı'nın Türkiye'yi Avrupa'yla kaynaştırmak anlamında önemli bir yeri var. Ve sonrasında ki OECD Marshall Planı'nın bir tür devamı.

Sandra Schulberg: Avrupa Birliği'ne üye olmak istiyor musunuz?

Zafer Toprak: Evet, tabii istiyoruz. Zaten bizim değil Avrupalıların fikri önemli.

Sandra Schulberg: Bence kendi yolunuzu kendinizi çizmelisiniz. Geçen sene buradayken, Avrupa Birliği'ne üye olmak istemeyen insanların oranını görünce çok şaşırılmıştım.

Zafer Toprak: 5 sene önce olsaydı, durum daha farklı olurdu. Üyeliği isteyenlerin oranı yüzde 70'lere varıyordu. Şimdi bu oran yüzde 50'lerin altında.

Sandra Schulberg: Groucho Marx'ın bir sözü vardır: “Benim gibi insanları üye olarak kabul edecek bir kulübe ben ait olmak istemem.” der. Tabii bunu diğer taraftan da söyleyebilirsiniz. Marshall Planı'nın yaratıcı bir anti-komünist strateji olduğunu düşünenler paralarının karşılığını alacaklar. Size bu konuda kısa bir bilgi vermek isterim. Tabii ben filmlerde sunulan bakış açısıyla hemfikir değilim. Sanırım bu daha geniş ve kompleks bir ilişki. İlk filmin adı *Do not Disturb (1950)*, bir Alman filmi. İngilizce versiyonu yoktu o yüzden altyazıda elimden geleni yaptım. Ayrıca komik bir Berlin aksanı var filmde, Almanca bilseniz bile anlamayabilirsiniz. Filmin başrol oyuncusu dönemin meşhur kabare sanatçısı olan Walter Gross. Yerel bir toplantı düzenleyen komünist bir memuru canlandırıyor. Toplantıda diğerlerine anti-kapitalist bir film gösteriyor. Yani film içinde film. Tabii filmin komik yanı şu; gösterdiği filmin anti-kapitalist olması gerekirken bu durum o kadar da açık değil. Hatta Walter Gross bile filme kendini kaptırıyor ve filmin sonunda da daha fazla bu şekilde devam edip edemeyeceğine dair kafasında soru işaretleri oluşuyor. Bu çok ilginç bir film çünkü ne Amerika'da ne de Avrupa'da bu kadar ağır bir hiciv kullanıldığını görmedim. İyi yapılması ve bilgi-program bağlamında Marshall Planı başlığı altında yapılması olağanüstü bir şey. Başka taşlamalı filmler de var ama bu en ağırı. *Without Fear (1951)* adlı animasyonda “komünizm” kelimesi hiç geçmiyor. Ama sanırım o dönemin seyircisi için tehdit “kızıl tehdit”, “komünist tehdidi”nden başka bir şey değil. Filmdeki bazı semboller Hitler dönemi diktatörlüğüne de göndermeler içeriyor. Sanırım film ikisine de saldırıyor; Ulusal sosyalist diktatörlüğüne ve işçilerin komünist diktatörlüğüne. Bu film kesinlikle politik ideoloji hakkında. Bu akşam izleyince bu filmin gerçekten bir İngiliz olduğu hissi uyandı bende. Tabii ki işçi partisinin çok güçlü olduğu bir sosyal devlet vurgusu yapıyor film. Film özgürlüğün, fakir ve hastalarla ilgilenilmesi gibi sorumlulukları da beraberinde getirdiğini

vurguluyor. Bundan dolayı, bana göre emek yanlısı bir gelenekten gelen bir İngiliz filmi bu. Tabii, sonunda ki o ana fikir; sadece Avrupa'yı değil bütün dünya'yı koruyabiliriz. Yine o eski, bütün dünyaya liderlik eden İngiliz imparatorluğu fikri karşımıza çıkıyor.

Zafer Toprak: İşçi Partisi o zaman iktidardaydı, değil mi?

Sandra Schulberg: Marshall konuşmasını yaptığı zaman 24 saat içerisinde cevap veren Ernest Bevin'di. O zamanlar başbakandı. Marshall Planı yapısının içinde emek konusundan sorumlu insanlar vardı ve bu konuda gerçekten kafa patlatıyorlardı. Bunu filmlerde de görebilirsiniz. Emek, emeğe saygı gibi konular Marshall Planı'nı yapısına yerleştirilmişti. Daha önce konuştuğumuz gibi, komünist olmayan sol sendikaların kurulması çok önemli bir konuydu. İngilizcede NCL (non-communist left) deriz. Berlin duvarı çökildikten sonra, NCL çok aktif bir hale geldi.

Zafer Toprak: İngiliz işçi sendikalarında hala çok sayıda komünist vardı, değil mi? İkinci film İngiltere'de mi çekildi?

Sandra Schulberg: Bütün Avrupa'da öyleydi evet. O film İngiltere için yapıldı fakat Avrupa'nın bir bütün olması konsepti de işlendi.

Zafer Toprak: Bu arada bir bilgi vermek istiyorum. Şu an izleyiciler arasında oturan Tolga Tören bu konudaki tek kitabı yazan kişi. Kitabının adı *Yeniden Yapılanan Dünya Ekonomisinde Marshall Planı ve Türkiye Uygulaması*. Geliştirilmiş master tezi, geçen sene Sosyal Araştırmalar Vakfı tarafından yayınlandı.

Tolga Tören: Çok teşekkür ederim inceliğinizden dolayı. Zafer Hocanın önünde konuşmak benim için çok zor bir şey. Birçok şey öğrendiğim bir hocam. Şu anda tam sayı veremeyeceğim. Tezi yazarken Marshall Foundation adında bir vakıfla karşılaşmıştım. Ama siz o kurumu temsil etmiyorsunuz değil mi? Yaklaşık 513 tane filmden bahsediliyordu

Sandra Schulberg: Değil. Benim vakfım yok. Ben tek başımayım. Keşke arkamda bir vakıf olsaydı.

Zafer Toprak: Tabii, dilleri farklı bu 513 filmin.

Tolga Tören: Her filmin kısa tanıtımları var. Her filmi orada görmek mümkün değil. 10, 15 civarında Türkçe filmden bahsedebiliriz. Onların birkaç tanesini burada gördük zaten. *Yusuf ve Sabanı* (*Yusuf and his Plough, 1951*) bunlardan bir tanesiydi. *Suyun Kontrolü* (1951) diye bir film vardı. Konuyla ilgili başka şeyler de söylemek isterim aslında. Benim için de çok heyecan verici bir etkinlik oldu bu. Bu filmleri görmeyi çok istiyordum çünkü. Marshall Planı ile ilgili birçok propaganda malzemesi var. Bütün bu malzemenin propaganda amaçlı olduğunu düşünüyorum. Tabii ki bazıları bilgilendirici içerik taşıyor ama konsept olarak baktığımızda; mesela *Yusuf ve Sabanı*'ndaki sabanların geldiği yer Amerika.

Aslında şu açıdan bence çok önemli; malzemelerin hepsi Amerika'dan geliyor diyemiyoruz, çünkü Marshall Planı bütün Avrupa'yı entegre kılan muhteşem bir mekanizma gerçekten. Bunu filmlerde de gördük. Fakat asıl mesele, sizin de az önce vurguladığımız modernleşme projesinin İkinci Dünya Savaşı sonrası akademik ortamda, modernleşme ve gelişme yazınının sonucunda ortaya çıkan bir olgu olması.

Zafer Toprak: O da zaten aynı trendin bir parçası. Modernite kavramı da gelenekselden moderne “değişen toplum” anlamı taşıyor. Bu konuda siyasal ve sosyal literatür de çok geniş.

Tolga Tören: Dün veya önceki gün gördüğümüz filmlerin bir tanesinde şöyle bir algı biçimi bize anlatılıyordu: Eğer sermaye yoksa üretim yapamayız, üretim yapamazsak ihracat yapamayız, ihracat yapamazsak döviz kazanamayız. Bütün bu mekanizma da aslında özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişme sosyolojisi, gelişme iktisadı gibi alanlarda gördüğümüz bir yaklaşımın özeti. Marshall Planı

içersinde bu perspektifin yani modernleşme kuramının etkisinin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Modernleşme ya da modernite teorisi Marshall Planı'nda çok daha güçlü bir şekilde hissediliyor.

Tolga Tören: Thornburg raporunda beyaz dizi romanlarından, Amerikan tarzı yaşam biçiminin yaygınlaştırılması gereğinden, tüketim kültürünün yaygınlaştırılması gereğinden bahseder. Ben ikisinin iç içe olduğunu düşünüyorum.

Zafer Toprak: O raporda, tüketim alışkanlıklarının da dışardan dikte edildiğinden, dolayısıyla dışardan alınan şeyin sadece bir ekonomi modeli değil aynı zamanda Amerikan hayat tarzı olduğundan bahseder. Çok önemli bir rapordur bu. 1940'ların sonlarında düzenlenmiştir ve Türkiye'ye de çevrilmiştir. Daha önce de bahsettiğim gibi, Marshall Planı Türkiye'deki zihniyeti diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha derinden değiştirmiştir.

Sandra Schulberg: Ben o işi Atatürk yaptı zannediyordum. Marshall Planı da kekin üstüne krema olmuş galiba.

Zafer Toprak: Evet, tabii ki modernleşme Atatürk'le başladı. Bugün gördüğümüz filmler dün ve ondan önceki gün gördüğümüz filmlerden çok farklı. Bunlar çok güçlü propaganda filmleri. Merak ettiğim husus ise İngilizler'in bu filmlere verdiği tepki. Çünkü İngilizler için biraz fazla güçlü bu filmler.

Sandra Schulberg: Öncelikle şunu söyleyeyim, ilk film Almanya için çekilmiş. Almanya dışında başka yerde gösterildiğini zannetmiyorum. Yani film özellikle bölünmüş Berlin'i ele alıyor; Doğu ve Batı bölgeleri olarak. Dolayısıyla yerel bir film ama Berlin bir nevi Türkiye gibiydi, bütün dünyanın gözünü çevirdiği kaynayan bir kazandı. Bir çeşit laboratuvarı; Sovyetler bir tarafta, Amerika, İngiltere, Fransa öbür tarafta. Yani bir nevi sosyal deneydi. Hatta duvardan önce bile, Doğu-Batı ayrımı vardı. *Without Fear*'a (1951) verilen tepkileri bilmek isterdim ben de. Bu filmlerin nasıl bir etki yaptığına dair bugüne kadar yazılmış hiçbir şey yok. Birilerinin geriye gidip o dönemim gazatelerini

kariştirması lazım. Genç bir öğrenci bunu Danimarka ve Fransa’da yaptı. Şahane bir tez yazdı ama yayımlanmadı. Tezin bazı kısımlarını benimle de paylaştı.

Zafer Toprak: İkinci filmi o dönemin Fransa’sında göstermek zor olmuş olmalı. O dönemki Fransız komünist partisini eleştiriyor.

Sandra Schulberg: Ama Fransız versiyonu da çekildi bu filmin; Fransızca ismi *Without Fear* değildi, *Up to Us to Decide* (Karar Vermek Bize Kalmış) diye çevrilebilir. Film Fransa’da da gösterildi. Her ne kadar komünizmden bahsetmese de o dönemde partiyi eleştirmekten çekinmiyorlardı. Parmağa dikkat ederseniz, Hitler selamına benziyor. Sanırım sembolizm iki taraflı. Ama özellikle bazı filmler komünist partiyi eleştirmekten çekinmiyorlardı. İngiliz bir yapımcı tarafından çekilmiş çok komik bir film var *Witson Holiday* adında. Satirik bir eser. Bilmiyorum siz kutluyor musunuz bu tatili, çünkü temelinde Katolik bayramı. Din konusunda pek bilgili değilim ama sanırım pas-kalya yortusundan kırk gün sonraki tatil oluyor. Film Witson bayramı üzerine ve filmde tüm Avrupalıları görüyorsunuz. Kimisi kayıkla geziyor, kimisi resim yapıyor, okuyor, piknik yapıyor ve bu arada film Doğu Berlin’e geçiş yapıyor ve orada insanlar şafak vaktinden başlayıp geceye kadar ellerinde meşaleler uygun adım yürüyorlar. Doğu Almanya’daki anlatıcısı “Hep beraber bu güzel bayramı kutlama fırsatını kaçıyorsunuz, hep birlikte bu ihtişamı kutlamak varken, vaktinizi saçma sapan şeylerle harcıyorsunuz, neden bizim gibi hep bir araya gelip, bayramı bizim yaptığımız gibi kutlamak için oy vermiyorsunuz?” diyor. Batı Almanya anlatıcısı da “Sorun da burada, bir araya gelip oy vermemiz ve insanların yüzde ellisinden fazlasının bayramı sizinki gibi kutlamayı istemesi gerekiyor. Allaha şükür böyle bir şey mümkün değil.” diyor. Bu da komünizmin tekbiçimciliğini eleştiren diğer film di.

Zafer Toprak: Tek parti döneminde Türkiye’de de aynı solidarizm görüşü hâkimdi; Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için. Solidarizm Türkiye’nin yakın tarihinde önemli bir rol oynadı. Aslına bakarsanız, bu radikal partilerin ide-

olojisiydi. Solidarizme karşı bireycilik, o dönemin ihtilaf noktasıydı. O yüzden tek parti döneminde Türkiye bireycilik yerine solidarizm tarafını tuttu.

Sandra Schulberg: Polonya'da da solidarizm kavramı yaygın olarak kullanıldı ama komünist rejimi protesto etmek ve özgürlüğü desteklemek amacıyla. O yüzden Polonya'daki dayanışma hareketi çok ilginç. Komünistlerin propaganda aracını ve sosyopolitik ideoloji olarak kullandıkları dayanışma kavramını alıp, ona karşı çıkmak için kullandılar.

Zafer Toprak: Bu dayanışma kavramı 19. yüzyıl bireyciliğine karşı bir tepkiydi aslında. 1920'de Milletler Cemiyeti'ni kuran ve Nobel Ödülü kazanan Léon Bourgeois tarafından desteklenen bir karşı duruştu. O yüzden kendisi demokrat bir insan olarak addedildi. Dolayısıyla dayanışma kavramını sol görüşlerden sağ görüşlere yayabilirsiniz.

Sandra Schulberg: Dayanışma kavramı 1920'lerde başlayan ve çetin mücadelelere tanık olan Amerikan işçi hareketinde de kullanıldı. Industrial Workers of the World ile daha sonra işçi hareketi daha başarılı bir hal almaya başladı. 1930'larda insanları organize etmeyi başardı ve sendikalar gittikçe güçlenmeye başladı, ta ki Reagan dönemine kadar. Bu dönemde sendikaların gücünü kırmak için çok büyük bir çaba harcandı. Birçok sendikacı tutuklandı.

Zafer Toprak: Anti-Komünist propaganda belgeselleri için finansman nasıl sağlandı? Kimler destekledi, bilebiliyor muyuz?

Sandra Schulberg: Benim gibi kaynak bulmaya çalışan insanlar tarafından finanse edildi. Film çekimi süreci nasıl işledi tam olarak bilmiyoruz. Ama tamamen bireysel girişimcilik, bağışlar ve bağımsız kurumlar tarafından desteklendi. İşçi sendikaları bazı filmlerin çekilmesine ön ayak oldular. Çünkü bu filmleri önemli buluyorlardı.

Can Candan: 1930'lardan mı yoksa 40'lardan mı bahsediyorsunuz? 1930'ların ortasında başlayan ve 50'lere kadar

süren Marshall Planı dizileri vardı. Newsreel prodüksiyon şirketi vardı.

Sandra Schulberg: Aslında, March of Time'in başındaki kişi Marshall Planı filmleri çekmeye başladı. Marshall Planı projesine başlaması için bir yıl süre verildi. Fakat daha sonra March of Time'a geri döndü ve 1950'lere kadar orada çalıştı. 1949'un başında March of Time'dan ayrıldı ve 1950'nin başında geri döndü. Babam Stuart Schulberg'i işi üstlenmesi için tuttu, çünkü onun March of Time'a geri dönmesi gerekiyordu. Ama geri döndüğünde orayı çok farklı buldu. O aslında Newsreel dizisiydi.

Zafer Toprak: Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında çok sayıda propaganda filmi var. Zaten McCartney dönemi ve bu tarz filmler yapmaya gerek yoktu. Çünkü basın çok daha etkindi.

Sandra Schulberg: Ama savaş bittiğinde o tarz filmler çekmeyi de bıraktılar. Ben basının gözünün çok korkmuş olduğunu düşünüyorum. Basının karşı saldırıya geçecek cesareti bulması için çok zaman geçmesi gerekti. Çünkü basında görev yapan çoğu insan sol görüşlüydü. Komünist yaftası yemekten korkuyorlardı. Bazıları komünistti ya da değildi ama suçlamalardan kaçamadı. Edward Armuro ilk olarak Mccartney'nin karşısına dikilip basın özgürlüğünü ve Amerikan vatandaşlarının hangi partiyi isterlerse onun bir parçası olabilme hakkını savundu. Mccartney'in nüfuzu zayıflamaya başladı ama gerçekten de korkunç bir dönemdi.

O dönemde Hollywood'ta da büyük "temizlik" yapıldı. Filmler yok edildi.

Sandra Schulberg: Hollywood'un bazı önemli şahsiyetleri sağcıydı. O zamanlar Paramount'un başında olan dedem gibi bazıları da liberal görüşe sahip insanlardı ama dedem biraz olağandışıydı. Yani Hollywood şahsiyetleri arasında da farklılıklar vardı. Louis Mayer nüfuz sahibi bir insandı ve MGM'i kurdu. O da sağcı bir insandı. O yüzden birçok solcu yazar kara listeye alındı ve bazıları da boyun

eğmek zorunda kaldı. Ama komünist parti Amerika'da legaldi, hala da öyle. Çok güçlü değil ama legal bir parti.

Can Candan: Türkiye'de çekilmiş Marshall Planı Filmleri hakkında bir şey sormak istiyorum. Bütün filmlerin Avrupalılar tarafından, Avrupalılar için yapıldığını söylediniz. *Yusuf ve Saban* bir İngiliz şirketi tarafından ve İngiliz bir yönetmen tarafından çekilmiş. Peki, Türkiye'de, Türkiyeli film yapımcıları tarafından çekilen filmler var mı?

Sandra Schulberg: Bu sorunun cevabını bilmiyorum. Çünkü çoğu filmde jenerik yok. Fakat dün izlediğimiz iki filmi yapan ekip 11 film daha çekmiş. Bu ekip Fransız ve İngilizlerden oluşan bir ekip ama Türkiyeli ekipler tarafından çekilmiş film var mı ben de merak ediyorum.

Türkiyeli yapımcılar olsaydı bilirdik. Çünkü o dönemden hayatta kalan insanlar var.

Tolga Tören: www.marshallfilms.org web sayfasında Marshall Planı kapsamında 802 tane propaganda filmin çekildiğinden bahsediliyor. Bunlardan Türkiye'de gösterilmek için yapılanların da 7 başlık altında olduğunu söylüyor. "Avrupa'nın Değişen Yüzü" başlığı altında birkaç film var. "Avrupa İmar ve Kalkınma Planının Çalışma Şekli" başlığı altında da birkaç film var. "Özgür Dünya İçin", "Türkiye ve Toprak" gibi başlıklar bunlar.

Sandra Schulberg: *Strength For the Free World* aslında bir diziydi. Durum biraz daha karmaşıklaşıyor, çünkü 1952'de ABC yayın organı Marshall Planı filmlerinden bazılarını yayınlamak istedi. Paris'teki Marshall Planı Ofisi de filmlerin Amerika'da gösterilmesine pek hevesliydi. O yüzden bazı filmleri gözden geçirdiler ve *Strength For the Free World* adlı bir dizi haline getirdiler. ABC'de yayınlandı. Kongre bunun yasalara aykırı olduğunu, Marshall Planı Filmlerinin Amerika'da gösterilmemesi gerektiğini belirtti. Ama bu arada dizi kısa süreliğine yayınlandı.

Zafer Toprak: Diziyi oluşturan kaç tane film vardı?

Sandra Schulberg: Kaç film vardı bilmiyorum. İlk başta 20 hafta boyunca yayınlanacaktı ama neticede dizi

için yapılan sadece bir film vardı. Adı da *Your Eighty Dollars*'di. Filmin amacı da Amerikalılara vergilerinin nasıl harcandığını göstermekti. Kişi başına 80 dolardı vergi. O dönem için çok paraydı. Sadece Amerika'nın milli gelirin yüzde 2'sini oluşturuyordu. Avrupa'da ise 20, 25 milyon dolarlık bir paradan bahsediyoruz. Dizideki filmlerin kimisi biraz değiştirilmiş, kısaltılmış ya da uzatılmış Marshall Planı filmleriydi. Her bölüm yarım saat sürüyordu ama gelen filmler o kadar uzun ya da kısa olmayabiliyordu. Dönüp bir daha filmografiye bakmam lazım. Çünkü ben 7 tane Türk filmi görmedim. Yanılıyor da olabilirim.

Zafer Toprak: Dizinin tümü Paris'te mi yoksa Amerika'da mı?

Sandra Schulberg: Bazıları Paris'te, bazıları Berlin'de.

Zafer Toprak: Bu filmleri bir araya getirmek için ayrılmış bir ödenek var mı?

Sandra Schulberg: Ben henüz bulamadım. Arşivlerde yapılan şey filmlerin bir araya getirilmesi. Siz de gidip izleyebiliyorsunuz. Ama filmlerin kopyalarını yapıp dağıtacak paraları yok. Filmler yavaş yavaş restore ediliyor. Almanya, Fransa ve Amerika'daki arşivlerde milyonlarca film var. O yüzden ben gidip "Acaba bütün Marshall Planı filmlerini restore edebilir misiniz?" dediğimde, onlar da "2030, 2050'de bütün filmler elimize geçince." diyorlar. Beni pek dinlemiyorlar. Keşke dinleseler. Yeterince paraları yok. Hiçbirimizin üzerinde çalışmak istediğimiz projeleri gerçekleştirmek için yeterli parası yok. Benim yok mesela. Ulusal Müze'nin de yok. Eminim sizin arşivinizin de yeterli parası yoktur. Her birimiz küçük küçük bir şeyler yapıyoruz ve bir şekilde bir gün büyüüp gelişeceğini umuyoruz. 282 tane film var. Filmlerle ilgili bilgilerin yer aldığı web sitesinin adresi www.marshallfilms.org Linda Christenson ve ben, sitedeki listeyi hazırlamak için beraber çalıştık. Marshall Planı Vakfı tarafından finanse edildi. Linda (Christenson) her başlığı ayrı ayrı listeledi. Şu anda listeye devam ediyor ama henüz siteye koymadık. Listede farklı dillerde yapılan filmler var. Farklı dil versiyonları da ayrıca liste halinde. Birçok film farklı dillerde yapıldığı için ilk

bakışta 800 tane film varmış gibi görünüyor ama öyle değil. Yapmanız gereken başlıklara tek tek bakmak. Şu an kaç başlık var bilmiyorum, çünkü devamlı güncelleniyor. 212 başlık vardı ama daha sonra farklı dil versiyonları da listelendi. O yüzden girip her bir filme ve Türkçe versiyonu olup olmadığına bakabilirsiniz. Tolga Bey siz 14 Türkçe versiyonu olduğunu söylemişsiniz.

Tolga Tören: Aslında daha fazla var ama benim gördüğüm 14 taneydi. *Herkes için Elektrik, Perdeli Dünya, En Eski Düşman, Türkiye Semalarında Uçaklar...*

Sandra Schulberg: Tüm diller listeli ama Türkiye’de değil de Türkçe yapılmış ve kaybolmuş daha başka filmler de olabilir. Belki de Türkçe baskısı olmadığı için Linda’da (Christenson) bulamadı. Şayet Paris’e, Berlin’e Washington’a ya da Newyork’a gitmedilerse, bu filmlerin var olup olmadığını bilemeyiz. İtalyanlar bu liste konusunda korkunçtu. İskandinavlar ve Hollandalılar’ın Marshall Planı Filmlerinden haberleri bile yok. İngilizlerin de çok az var, yaklaşık 20 tane.

Zafer Toprak: Bu filmler International Film Theatre’da mı muhafaza ediliyor?

Sandra Schulberg: Imperial War Museum’da Marshall Planı filmleri var. Veri tabanı şimdilik pek düzenli değil. Çünkü sadece Linda ve ben bu konu üstünde çalışıyoruz. Bir film hakkında bir şeyler duyduğumda, ona söylüyorum, sonra da filmin peşine düşüyoruz. Üç ay önce bir tanesini Indiana⁴’da bulduk. İtalya’da çekilmiş bir İtalyan filmi. Ne oldu da film Indiana’ya gitti hiçbir fikrimiz yok. Ama Indiana’da yaşayan birisi, akademide bu konu üzerinde çalıştığını duymuş, benimle irtibata geçti. Filminin varlığından bile haberimiz yoktu.

Marshall Planı filmi olduğunu nasıl anlıyorsunuz?

⁴ A.B.D’de bir eyalet

Sandra Schulberg: O da ayrı bir mesele. Bazılarının Marshall Planı filmi olduğu çok bariz. Çünkü Marshall Planı'ndan bahsediyorlar. Kimisinde de ECA ya da MSA'nın adı geçiyor. Ama bazıları o kadar da bariz değil; bizim ne olduğunu çıkarmamız gerekiyor. Tam anlamıyla emin olmadıkça Marshall Planı filmografisine koymuyoruz. Ama *Jets Over Turkey* gibi bazı filmler aslında Marshall Planı filmi olmamasına rağmen filmografiye dahil edildi. Linda listeye koymamız gerektiğini düşündü. Ama 1954'te çekilmiş bir film ve Marshall Planı o dönemde sona ermişti. Film ekibi Paris'te film çekmeye devam etti. Marshall Planı Filmleri yapmıyorlardı artık, Avrupa hakkında filmler yapıyorlardı. Onlar da Marshall Planı filmleri mi? İşte o noktada durum biraz belirsizleşiyor. O yüzden 1953'ü sınır olarak aldım. Berlin dışında en geniş kapsamlı Marshall Planı retrospektifi bu üç gün içinde Boğaziçi Üniversitesi Mithat Alam Film Merkezi'nde gerçekleştirildi. Bu olağanüstü bir şey. O yüzden size ve meslektaşlarınıza böyle bir şeyi gerçekleştirdiği için teşekkür ediyorum. Daha yapılacak çok iş var. Umarım insanlar bu konuya ilgi gösterir ve bir şekilde tüm Türkçe Marshall Planı filmlerini Türkiye'ye getirme imkânı bulabilirler.

Zafer Toprak: İlk önce Türkiye'dekilerin izini süreceğiz.

Sandra Schulberg: Kendi filmlerinizi geri almak için iyi bir başlangıç olur. Ama bunun her ülkede gerçekleştiğini görmek isterim. Gördüğünüz bazı filmler Rotterdam'da çekilmiş fakat Rotterdam'da bu filmlerin kopyaları yok. Rotterdam'da çoğu insan bu filmi görme şansı yakalayamadı ki bu da çok üzücü. Şimdi son politik beyanatımı belirteceğim. Marshall Planı'nın mükemmel bir plan olduğunu söylemiyorum. Marshall Planı'nın parçası olan Amerika ya da Avrupa demokrasilerinin mükemmel ülkeler olduğunu da söylemiyorum ama insanların ve ülkelerin bir şeyler başarmak için ortak hareket etme gücünü göstermesi açısından ilham verici bir örnek olduğunu düşünüyorum. Söylediklerimin yanlış anlaşılmasını istemem. Marshall Planı'nı tekrar hayata geçirmekten ya da bu planın eleştirilecek yanı olmadığından bahsetmiyorum. Tam tersi, bence

planın içeriğini çözmek, neyin işe yaradığını neyin işe yaramadığını görmek ve her ülkede nasıl farklı şekilde uygulandığını, her ülkede ortaklıkların nasıl işlediğini, neyin değiştirilip neyin aynı bırakıldığını analiz etmek çok ilginç. Marshall Planı'nın, insanların nasıl birlikte hareket edebildiğini gösteren bir model olduğunu düşünüyorum. O yüzden de bakmaya değer buluyorum, ama sadece bakmaya. Aynen takip etmek değil; üstünde çalışıp ondan ilham almak ve bunu bir kez daha yapabileceğimize dair küçük de olsa bir umut bulmak için.

Prof. Dr. Zafer Toprak Kimdir?

1946'da doğdu. 1969'da Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 1971'de Londra Üniversitesi'nde Alan Araştırmaları konusunda yüksek lisansını tamamladı. 1981'de Londra Üniversitesi'nde ekonomi doktorasını verdi. Halen Boğaziçi Üniversitesi'nde Ekonomi ve Toplum Tarihi konusunda eğitim vermektedir. Tarih Vakfı'nın Başkan Yardımcısı ve Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün kurucu başkanıdır. On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik, sosyal ve kültürel tarihleriyle ilgili yüz elliden fazla makalesi çeşitli dillere de çevrilmiştir.

Sandra Schulberg Kimdir?

Paris'te doğan sanatçı, Amerika "Swathmore College"de öğrenimini tamamladı. Babası Stuart Shulberg 1950-52 yılları arasında Marshall Planı Sinema bölümünün başında idi. 1972 yılında mezun olmasının ardından televizyon haberlerinde çalışmaya başladı. Daha sonra birkaç yıl PHBS'de yayınlanan "Visions" adlı dizi için senaristlik yaptı. 1978 yılında Robert M. Young'ın yönettiği "Alambriстал" (1978) adlı filmde yapımcı olarak görev aldı. Film Cannes Film Festivali'nde ödüllendirildikten sonra Schulberg, John Hanson ve Rob Nilson'ın yönettiği "Northern Lights" (1978) filmiyle tekrar yapımcılığa soyundu. Yapımcılığını yaptığı filmler arasında Oscar'a aday olmuş olan Quills de (Philippe Kaufmann, 2000) yer almaktadır.